

Daniel Schöld

Doktorand

- *Institutionen för Beteendevetenskap och Lärande
(www.ibl.liu.se) & Institutet för Handikappvetenskap
(www.ihv.se)*

INSTITUTET FÖR HANDIKAPPVETENSKAP
SWEDISH INSTITUTE FOR DISABILITY RESEARCH

ÖGLAN

- ”Öva Grundläggande Aritmetik Och Numeriska Färdigheter”
- Målsättning med projektet:
  - Utvärdera didaktiska verktyg för att hjälpa personer med intellektuell funktionsnedsättning att lära sig grundläggande matematik. Och därigenom...
  - Få en djupare förståelse för hur personer med intellektuell funktionsnedsättning lär sig grundläggande matematik.

ÖGLAN

- ”Öva Grundläggande Aritmetik Och Numeriska Färdigheter”
- Målsättning med projektet:
  - Utvärdera didaktiska verktyg för att hjälpa personer med intellektuell funktionsnedsättning att lära sig grundläggande matematik. Och därigenom...
  - Få en djupare förståelse för hur personer med intellektuell funktionsnedsättning lär sig grundläggande matematik.

Vad är intellektuell funktionsnedsättning?

- Ur ÖGLANs perspektiv:
  - Uppfyller kraven för att gå i särskolan eller träningskolan
- Ur ett bredare perspektiv:
  - Nedsatt kognitiv kapacitet, som leder till problem att klara av vardagen
  - Otydlig gräns mellan funktionsnedsättning och funktionshinder

Vad är grundläggande matematik?

- Till viss del svårfångat, men...
- Är en samling av förmågor, som t.ex...
  - Förståelse av tallinjen
  - Numerisk kvantitativ bedömning
  - Aritmetik
  - Geometri

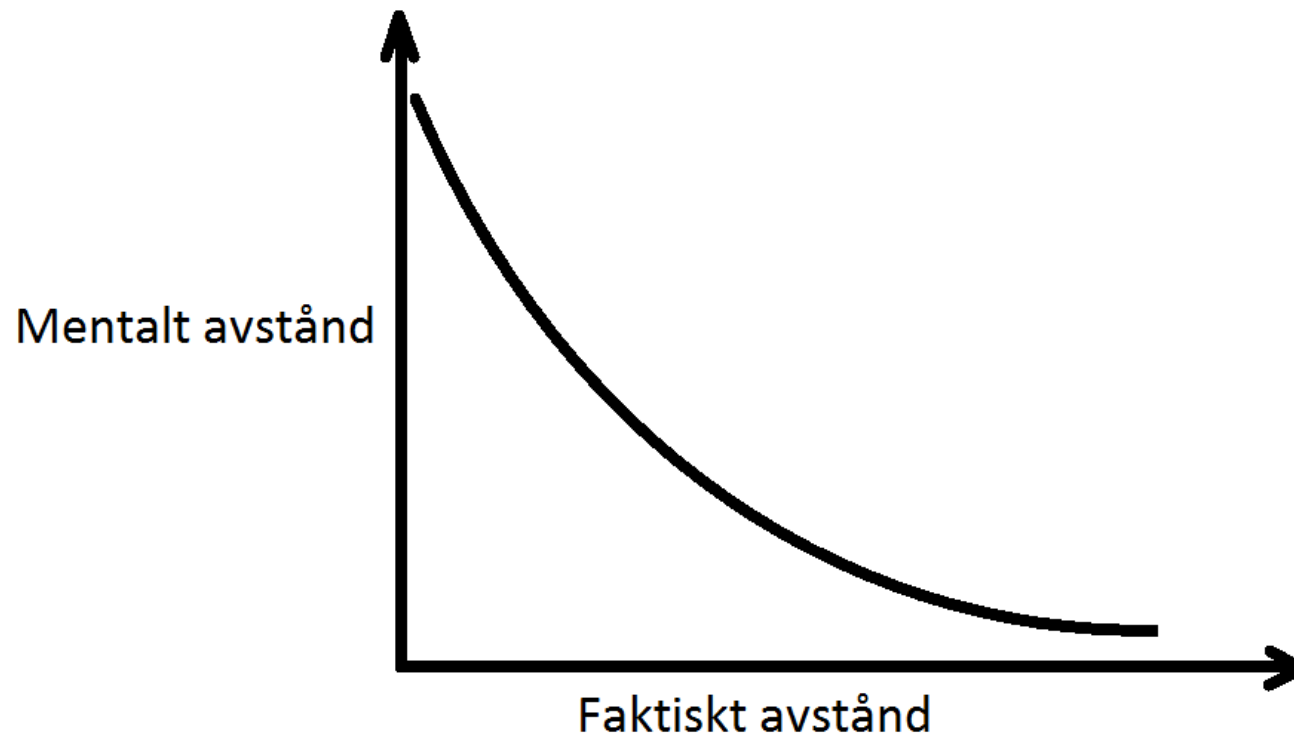

Vad är grundläggande matematik?

- Finns teori som utgår från att människan har en medfödd, och icke-verbal, taluppfattning.
- Består av två delar:
- Approximativa antalssystemet
- Objekt-fil systemet

Approximativa antalssystemet

- Representerar stora mängder
- Är grundläggande för att räkneord ska kopplas till tallinjen

Approximativa antalssystemet

- Representerar stora mängder
- Är grundläggande för att räkneord ska kopplas till tallinjen

Approximativa antalssystemet

- Representerar stora mängder
- Är grundläggande för att räkneord ska kopplas till tallinjen
- Vi tenderar exempelvis att uppfatta skillnaden mellan 5000 och 10000 som större än skillnaden mellan 150000 och 155000
- Med erfarenhet och träning går den mentala tallinjen från att vara logaritmisk till att vara linjär

Objekt-fil systemet

- Representerar små exakta mängder
- 1-4 objekt, men kan öka med erfarenhet
- Också kopplat till inlärningen av räkneord och tallinjen

Vad är grundläggande matematik?

- *Approximativa antalssystemet och Objekt-fil systemet som grund*
- Därefter bygger vi upp matematisk kunskap hierarkiskt
exempelvis: aritmetik → geometri
- Dock har olika personer problem inom olika områden...

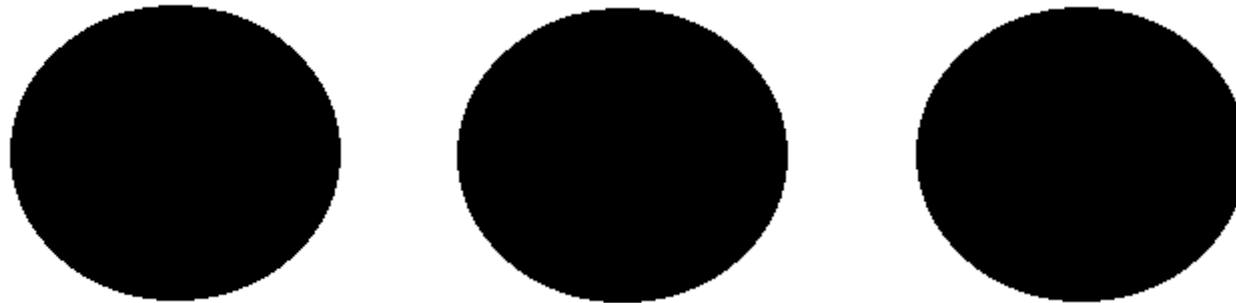
Exempel på skillnader mellan syndrom

- Individer med Williams syndrom har alltså generellt sett svårt med visualisering, men...
- Jämfört med individer som har Down syndrom så är de överlag bättre på att förstå betydelsen av ord i matematik
- Subitiseringsförmåga är generellt en svaghet, oavsett syndrom

Subitisering

- Snabbt kunna avgöra en mängd objekt, utan att räkna dem en-och-en, t.ex:

Subitisering

- Snabbt kunna avgöra en mängd objekt, utan att räkna dem en-och-en, t.ex:
- De allra flesta (eller alla) av er behövde inte räkna $1 - 2 - 3$, utan ni såg direkt att det var 3 stycken

Läroplanen

Centralt innehåll	I årskurs 1–6	I årskurs 7-9
Problemlösning	• Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer.	• Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer.
Taluppfattning och tals användning	• Naturliga tal mellan 1 och 1 000 och hur de storleksordnas, jämförs och delas upp. Hur de används för att ange antal och ordning. • Naturliga tal och hur de uttrycks och visas med ord, konkret material, symboler, bilder och på tallinje. • De fyra räknesätten och hur de kan uttryckas och visas med ord, konkreta material, bilder och symboler. Likhetstecknets innebörd. • Centrala metoder för addition och subtraktion vid huvudräkning, skriftliga metoder och med hjälp av digital teknik. • Tal i bråkform. • Rimlighetsbedömning i vardagliga situationer.	• Naturliga tal och hur de storleksordnas, jämförs och delas upp. Hur de används för att ange antal och ordning. • Naturliga tal och enkla tal i decimal- och bråkform. Hur de uttrycks och visas med ord, konkreta material, symboler och bilder samt på tallinje. • Hur de fyra räknesätten uttrycks och visas med hjälp av ord, konkreta material, bilder och symboler. • Centrala metoder för de fyra räknesätten vid överslagsberäkning, huvudräkning, skriftliga metoder och digital teknik. • Tal i decimal- och bråkform och deras användning i vardagliga situationer. • Negativa tal och deras användning i konkreta och vardagliga situationer, till exempel vid mätning av temperatur. • Begreppet procent och hur det används och uttrycks. • Rimlighetsbedömning i vardagliga situationer.
Tid och pengar	• Enheter och uttryck för tid, till exempel minut, igår och vecka. • Mäta och uttrycka tid, till exempel med klocka. • Sedlars och mynts namn och värde i relation till varandra.	• Enheter för tid, till exempel timmar och minuter och hur de förhåller sig till varandra. • Olika sätt att uppskatta och mäta tidsskillnader, till exempel med klocka. • Pengars värde och användning och hur de kan växlas.
Sannolikhet och statistik	• Begreppet slump och slumpmässiga händelser i experiment och spel. • Undersökningar i för eleven bekanta situationer, till exempel prisjämförelser och temperaturmätningar.	• Begreppen chans, risk och slump i vardagliga situationer. • Undersökningar i för eleven bekanta situationer. Hur information kan föras in i och avläsas ur tabeller och diagram, till exempel bussidtabeller samt stapel- och cirkeldiagram.
Geometri	• Lägesord och hur de används för att beskriva placering i rummet, till exempel över, under, framför och bakom. • De geometriska objekten cirkel, kvadrat, rektangel och triangel. Hur de benämns och hur de ser ut. • Geometriska begrepp, till exempel längd, bredd och höjd. • Mätning av längd, volym och massa samt vanliga måttenheter. • Geometriska mönster. • Proportionella samband, däribland begreppen dubbelt och hälften.	• De geometriska objekten cirkel, kvadrat, rektangel och triangel. Hur de avbildas och beskrivs. • Geometriska begrepp, till exempel hörn, sida, sträcka och vinkel. • Mätning och uppskattning av längd, volym och massa med vanliga måttenheter. • Proportionella samband samt enkel förstoring och förminskning. • Geometriska mönster och hur de kan konstrueras.
Ämnesspecifika begrepp	• Ord, begrepp och symboler inom ämnet matematik för att till exempel beskriva matematiska problem och utvärdera arbetsprocesser.	• Ord, begrepp och symboler inom ämnet matematik för att till exempel beskriva matematiska problem och utvärdera arbetsprocesser.

Läroplanen

Centralt innehåll	I årskurs 1–6
Problemlösning	• Strategier för matematisk problemlösning i vardagliga situationer.
Taluppfattning och tals användning	• Naturliga tal mellan 1 och 1 000 och hur de storleksordnas, jämförs och delas upp. Hur de används för att ange antal och ordning. • Naturliga tal och hur de uttrycks och visas med ord, konkret material, symboler, bilder och på tallinje. • De fyra räknesätten och hur de kan uttryckas och visas med ord, konkreta material, bilder och symboler. Likhetstecknets innebörd. • Centrala metoder för addition och subtraktion vid huvudräkning, skriftliga metoder och med hjälp av digital teknik. • Tal i bråkform. • Rimlighetsbedömning i vardagliga situationer.

”Matematisk problemlösning i vardagen”

- Matematik finns överallt i vardagen!
  - Telefonnummer och PIN-koder
  - Avgöra om man har råd att köpa något
  - Utläsa en tidtabell
- Inte ett problem när man kan grundläggande matematik
- Kalkylator är inte ett hjälpmedel när man inte kan grundläggande matematik

Läroplanen

- Begreppen chans, risk och slump i vardagliga situationer
- Undersökningar i för eleven bekanta situationer. Hur information kan föras in i och avläsas ur tabeller och diagram, till exempel busstidtabeller samt stapel- och cirkeldiagram.

Chans, risk och slump

- Är ett högt krav, oavsett funktionsnedsättning eller ej
- Vi människor har överlag svårt att faktiskt förstå slumpen, så är ett svårt ämne att lära ut
- Några vanliga tankemissar gällande slump:
  - Vi tror att slumpen "minns"
  - Vi tror att slumpen är rättvis

Tankemissarna

- "Gambler's fallacy" brukar användas för att förtydliga
- Exempelvis:
  1. Du spelar roulette. Det har blivit rött 4 gånger i rad – vad satsar du på nästa gång?
  2. Du och din vän spelar Kroma eller Klave. Det har blivit Kroma varannan gång, och förra gången – vad satsar du på nästa gång?

Hur påverkas undervisningen?

- Samma för alla?
- Den stora variationen inom gruppen
- Inte bara väldigt svårt, utan kanske även inte önskvärt

Hur påverkas undervisningen?

- På grund av skillnader mellan syndrom är det inte rimligt att alla ska undervisas på samma sätt, men...
- Som regel kan följande tips ges:
  - Visuella hjälpmedel
  - Det krävs tid, framförallt vid aritmetiska uppgifter
  - Mycket repetition
  - Fånga upp räknestrategier (t.ex. genom att låta eleven tänka högt)

Räknestrategier

- Brukar delas in i 4 faser:
  1. Fingerräkning
  2. Fingerstöd
  3. Verbal räkning
  4. Direkt framlockning
- Direkt framlockning är målet med undervisningen av grundläggande matematik

Hur påverkas undervisningen?

- Målet är naturligtvis en individanpassad undervisning
- I praktiken krävs dock (tyvärr) ”genvägar”
- Dock så finns det hjälpmedel på individnivå

Forskningsläget idag

- Tidigare forskning har antagit att personer med intellektuell funktionsnedsättning lär sig matematik på samma sätt som alla andra, men långsammare
- Nyare forskning däremot visar att så inte är fallet, åtminstone inte för samtliga diagnoser

Forskningsläget idag

- Relativt gott om forskning kring vissa specifika syndrom, dock långt efter forskningen på "typiskt utvecklade"
- Forskningen har i stor utsträckning varit problemfokuserad, snarare än lösningsfokuserad
- En bortglömd grupp är de med ospecificerad intellektuell funktionsnedsättning

Forskningsläget idag

- De utan specifik diagnos har alltså till stor del lämnats utanför forskningen
- ”Sorgligt arv” från medicinsk forskning
- Utgör dock ca. 50% av alla elever i särskolan!

Forskningsläget idag

- Tidigare fokus på problem snarare än lösningar gör att vi har viss insyn i vilka problemområden som finns – men inte hur vi kan underlätta undervisningen för dessa individer
- Numera är forskare dock allt mer intresserade av att ta fram nya lösningar och hjälpmedel

ÖGLAN

- Intervention med en app, Planetjakten
- Planetjakten är ursprungligen framtagen för elever i årskurs 1 och 2 i grundskolan, som har svårt för matematik
- Under VT-17 genomförde vi en pilotstudie med fyra deltagare (tre från särskolan och en från träningskolan)
- Planetjakten fungerade för särskoleelever!

ÖGLAN - Pilotstudien

- Deltagarna fick spela cirka 15 minuter per dag i 6 veckor
- Komplement till normal undervisning, inte en ersättning!
- Korta test 3 gånger i veckan (måndag – onsdag – fredag)
- Ingen kontrollgrupp

ÖGLAN - Pilotstudien

- Vad testade vi?
  - Förmågan att namnge tal
  - Förmågan att räkna utantill
  - Numerisk bedömning (symbolisk och icke-symbolisk)
  - Enklare* addition och subtraktion

Planetjakten

- En av få matteappar (på svenska) som bygger på forskning
- Varje planet är fokuserad på en viss grundläggande matematisk förmåga, t.ex.:
  - Ord-till-siffra
  - Antal-till-siffra
  - Matematiska symboler

Planetjakten

- Varje planet avslutas med en tävling, där spelaren ska lösa uppgifter så snabbt som möjligt
- Appen är adaptiv, dvs. ju bättre spelaren presterar ju svårare blir det – och tvärtom
- Planeterna ökar i svårighetsgrad, och bygger vidare på de tidigare planeterna

ÖGLAN

- En stor studie pågår just nu
- Hälften spelar Planetjakten, hälften spelar en app med läs- och skrivträning
- Då kan vi jämföra grupperna, för att se apparnas påverkan jämfört med vanlig skolundervisning inom ämnet

ÖGLAN

- Vi söker nu fler deltagare till studien.
- Är du intresserad?
- Kontakta mig på:

daniel.schold@liu.se

Avslutningsvis

- Tack för visat intresse!